

บทที่ 6

บทสรุปและวิเคราะห์

ในบทนี้เป็นบทสุดท้าย ที่ได้กล่าวสรุปภาพรวมทั้งหมด และวิเคราะห์ถึง เศรษฐศาสตร์การเมืองของการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

6.1 บทสรุป

การศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ ด้วยกรณีการเจรจาความตกลง เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีนในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้เริ่มต้นการศึกษาถึงนโยบายการค้าเสรีและการ ทำเอฟทีเอ พื้นฐานความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างอาเซียนและจีน จนถึง เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศของความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน

นโยบายการค้าเสรีนั้นถูกนำมาใช้เพื่อลดการบิดเบือนราคาอันเกิดจากภาษี ศุลกากร มุ่งให้การค้าเป็นไปอย่างเสรีและมีประสิทธิภาพ เพื่อบรรลุผลประโยชน์สูงสุดจากการค้า ระหว่างประเทศ นโยบายการค้าเสรีจึงกลายเป็นเครื่องมือทางการค้าสำคัญที่ประเทศต่างๆ ใช้เพื่อ ขยายโอกาสทางการค้า สร้างพันธมิตรทางเศรษฐกิจ พร้อมกับเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ให้แก่สินค้าของตน แต่ธรรมชาติของการค้าเสรีมิใช่เป็นประเด็นทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่เกี่ยวพันกับอำนาจทางการเมือง อำนาจการต่อรองของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ เกี่ยวข้องกับดุลอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ระหว่าง ภูมิภาค และระหว่างกลุ่มประเทศ

เนื่องจากนโยบายการค้าเสรีมีนัยยะในหลายแง่มุม และส่งผลต่อทุกส่วนของ สังคม โดยในแง่หนึ่ง อาจมองได้ว่าเป็นการใช้เศรษฐกิจนำการเมือง กล่าวคือ ใช้ความร่วมมือทาง เศรษฐกิจสร้างความสัมพันธ์ทางการเมือง หรือแง่หนึ่งคือใช้การเมืองนำเศรษฐกิจ ใช้ความสัมพันธ์ ทางการเมืองสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การค้าเสรีสามารถเป็นได้ทั้งเครื่องมือ ทางเศรษฐกิจ และเครื่องมือทางการเมืองที่เชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก ทั้งยังเป็นเครื่องมือ สำคัญในกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอีกด้วย

ในแง่เศรษฐกิจระหว่างประเทศ การจัดทำเขตการค้าเสรีอาจทำให้ประเทศหนึ่ง เข้าสู่สภาวะการพึ่งพาทางเศรษฐกิจประเทศหนึ่งมากเกินไป (Over Dependency) นอกจากนั้น ยังมีผลในการเบี่ยงเบนทิศทางการค้า (Trade Diversion) ในแง่โครงสร้างการผลิต (The Production

Structure) การใช้นโยบายการค้าเสรีจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) การแบ่งงานกันทำ (Division of Labour) และการประหยัดต่อขนาด (Economy of Scale) การผลิตจำนวนมากจะทำให้ต้นทุนการผลิตถูกลง ทำให้ผู้บริโภครสามารถเลือกบริโภคสินค้าดี มีคุณภาพ ราคาเป็นไปตามกลไกตลาด ในทางกลับกัน อุตสาหกรรมใหม่ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมแรกเริ่ม (Infant Industries) จะได้รับผลกระทบอย่างเล็งได้ยาก

ในแง่โครงสร้างด้านการเงิน (The financial structure) ประเทศที่ขาดดุลการค้า จะหันมาทำเอฟทีเอเพราะหวังว่าการเปิดเสรีจะทำให้ตลาดภายในมีความน่าสนใจในสายตากลุ่มทุนต่างประเทศ ในแง่ความยากจน การเปิดเสรีการค้าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการผลักดันให้มีการถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต และเป็นแรงกระตุ้นให้ประเทศด้อยพัฒนาพยายามผลักดันตัวเองให้สามารถแข่งขันกับประเทศที่มีระดับการพัฒนาสูงกว่าได้ แต่การค้าเสรีอาจส่งผลในลักษณะที่ประเทศกำลังพัฒนาเสียเปรียบเทคนิคและประสบการณ์การผลิต ฟังฟังนักลงทุนต่างชาติ ภาคการผลิตจริงขาดการพัฒนาประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดช่องว่างทางรายได้ระหว่างกลุ่มคนรวยคนจนภายในประเทศ

ในแง่ผลกระทบทางการเมือง กรณีของการเมืองภายในประเทศ การใช้นโยบายการค้าเสรีด้วยการทำเอฟทีเออาจก่อให้เกิดคำถามเรื่องยุทธศาสตร์การค้าของประเทศ และผลประโยชน์ทับซ้อนของรัฐบาลได้ อีกทั้งเอฟทีเอยังถูกใช้เป็นเครื่องมือหวังผลทางการเมืองนำไปใช้เป็นผลงานและเป็นกลยุทธ์ในการบริหารข่าวดี (Good news management) หวังผลในเชิงจิตวิทยา และเป็นกลยุทธ์เพื่อนำไปสู่การได้รับคะแนนเสียงข้างมากในการเลือกตั้งครั้งต่อไป

กรณีของการเมืองระหว่างประเทศ การเจรจาจัดทำเอฟทีเอถูกมองว่าเป็นยุทธวิธีสร้างพันธมิตรทางเศรษฐกิจและการเมือง และเป็นเวทีการบริหารอำนาจเชิงสัมพัทธ์ระหว่างประเทศที่มีขนาดใหญ่หรือมีอำนาจและอิทธิพลในทางการเมืองระหว่างประเทศมากกว่ากับประเทศเล็กกว่าที่ขาดอำนาจในการต่อรอง การเจรจาทำเอฟทีเอยังสามารถพิจารณาในแง่การช่วงชิงผลประโยชน์ระหว่างประเทศได้ด้วย เป็นการสร้างและแสดงถึงความใกล้ชิดทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจ ประเทศอื่นที่อยู่นอกเหนือจากความตกลงที่เกิดขึ้นจึงกลายเป็นผู้ถูกกีดกันออกจากความสัมพันธ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยในกรณีของเอฟทีเอที่จีนทำกับอาเซียนนั้น ไม่เพียงแต่จะทำให้จีนใกล้ชิดกับอาเซียนมากขึ้น ช่วยเสริมสร้างอิทธิพลของจีนที่มีต่ออาเซียน ยังจะเป็นการทอนบทบาทของสหรัฐฯ และญี่ปุ่นในอาเซียนให้ค่อยๆ ลดลงด้วย

ในแง่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เอฟที่เอดูมองว่าเป็นการใช้อำนาจทั้งในเชิงความสัมพันธ์และในเชิงโครงสร้าง การสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Relational Power) ด้วยความตกลงเอฟที่เอถือเป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมมากในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศปัจจุบัน เพราะเป็นการสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่โจ่งแจ้ง อาศัยการอ้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และตัวเลขการค้าเป็นตัวตั้ง และการทำเอฟที่เอยังสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจเชิงโครงสร้าง (Structural Power) ในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศได้อีกด้วย กล่าวคือ ผลจากการเจรจาความตกลงเอฟที่เอจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศคู่เจรจาในแง่กฎระเบียบทางการค้า ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจภายในประเทศและระหว่างประเทศ

ความตกลงเขตการค้าเสรีหรือเอฟที่เอ ทั้งในรูปแบบทวิภาคีและพหุภาคี สะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการเติบโตและแผ่ขยายอำนาจขององค์การการค้าโลกในระยะแรกถือเป็นชัยชนะของความเชื่อฝังเสรีนิยม แต่ภาวะชะงักงันของการเจรจาในกรอบองค์การการค้าโลกนั้นมีที่มาหลักจากแนวคิดที่เน้นการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ (Nationalism) และการปกป้องทางเศรษฐกิจ (Economic Protectionism) ทำให้ความตกลงร่วมกันในกรอบพหุภาคีไม่คืบหน้าเท่าที่ควร แต่ละประเทศจึงหันมาให้ความสำคัญกับแนวคิดชาตินิยมทางเศรษฐกิจ และจะยอมให้ประเทศที่ทำความตกลงร่วมกันเท่านั้นที่จะได้รับผลประโยชน์

จากนั้น ได้ทำการศึกษาถึงภูมิหลังความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ การเมือง และเศรษฐกิจระหว่างอาเซียน-จีนที่ความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ทำให้จีนและอาเซียนมีการติดต่อกันมายาวนานโดยมีแบบแผนและประเพณีการติดต่อสัมพันธ์ในระบบบรรณาการ กลายเป็นรากฐานความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียน ซึ่งสมาชิกอาเซียนต่างทั้งชื่นชมและหวั่นเกรงจีนมาโดยตลอด จวบจนปัจจุบัน ทั้งจีนและอาเซียนต่างปรารถนาที่จะมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าใกล้ชิดกัน เพราะต่างเห็นอีกฝ่ายเป็นพลังทางเศรษฐกิจสำคัญ

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียนชัดเจนยิ่งขึ้นในช่วงวิกฤตการเงินเอเชียในปี พ.ศ. 2540 ซึ่งปัจจัยสำคัญนั้นเกิดจากนโยบายเศรษฐกิจและนโยบายการต่างประเทศของทั้งสองฝ่าย และสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป ความร่วมมือทางเศรษฐกิจกลายเป็นประเด็นสำคัญของการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยกระทั่งถึงปัจจุบันจีนและอาเซียนได้ขยายความผูกพันใกล้ชิดในรูปแบบต่างๆ กระทั่งนำไปสู่การเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน ในปี พ.ศ. 2545

สำหรับจีน จากความพยายามที่จะเปิดประเทศสู่ระบบเศรษฐกิจโลกด้วยการเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก ถือเป็นการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจเต็มรูปแบบ ในขณะที่ระบบการเมืองยังคงเป็นแบบรวบอำนาจ (Authoritarianism) จนอาจกล่าวได้ว่า จีนกำลังใช้ระบบการเมืองแบบสังคมนิยม ระบบเศรษฐกิจแบบเสรี และวิธีคิดแบบชาตินิยม ในการดำเนินนโยบายทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และในกิจการระหว่างประเทศ ส่วนประชาคมอาเซียนนั้น ปัจจุบันเป็นภูมิภาคที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่น่าสนใจ เป็นกลุ่มประเทศที่เริ่มมีบทบาทและพลังต่อรองในเวทีการเมืองและเศรษฐกิจโลก แต่ยังคงมีปัจจัยหลายประการที่เป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือของอาเซียน ประเด็นสำคัญคือแนวความคิดแบบชาตินิยมทางเศรษฐกิจ ที่ทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนต่างมุ่งเน้นผลประโยชน์ของชาติมากกว่าภูมิภาคโดยรวม

ความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างอาเซียนกับจีนไม่เพียงแต่เป็นผลมาจากประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์และการเห็นความสำคัญของแต่ละฝ่ายในปัจจุบันเท่านั้น หากแต่ยังได้รับอิทธิพลจากการเมืองระหว่างประเทศให้เกิดการรวมกลุ่มกันด้วย อีกทั้งเมื่อเกิดความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างอาเซียนกับจีนแล้ว ความตกลงฯ ดังกล่าวยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงท่าทีบทบาทและยุทธศาสตร์ของประเทศต่างๆ ในเวทีโลกอีกด้วย

ความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างอาเซียนกับจีนเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในโลก โดยมีประเทศอื่นๆ เป็นตัวแสดงร่วม ตัวแสดงหลักในความสัมพันธ์นี้ นอกจากชาติสมาชิกอาเซียนสิบประเทศและจีนแล้ว ยังมีประเทศอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวพันอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ คือประเทศร่วมภูมิภาคเอเชีย/เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ซึ่งถือเป็นพันธมิตรที่สำคัญของอาเซียน และมีความสำคัญใกล้ชิดกับจีนในเชิงยุทธศาสตร์ รวมไปถึงประเทศอื่นๆ ได้แก่ อินเดีย ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ รวมไปถึงบทบาทของมหาอำนาจนอกภูมิภาคอย่างสหรัฐฯ

นัยยะเชิงยุทธศาสตร์นั้นมีความสำคัญสำหรับการเจรจาต่อรองในข้อตกลงการค้าเสรีมากกว่าในเวทีองค์การการค้าโลก การเจรจากับประเทศที่มีอิทธิพลสูงกว่านั้นมีประเด็นมากกว่าและมีการใช้ทรัพยากรที่เข้มข้นกว่า รวมทั้งมีผลกระทบที่แตกต่างจากความตกลงร่วมกันในกรอบองค์การการค้าโลก ทั้งในระดับเอกชน รัฐบาล และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

สำหรับเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศของการเจรจาเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีนนั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้พิจารณาจากหลายแง่มุม ดังนี้

1. บทบาทขององค์การการค้าโลก: ที่ความล่าช้าของการเจรจาในรอบโดฮาสร้าง ความกดดันต่อระบบเศรษฐกิจโลก ทำให้หลายประเทศหันมาให้ความสำคัญต่อการเจรจาการค้า เสรีในรูปแบบเอฟทีเอที่ระดับภูมิภาคและระดับทวีปมากขึ้น

2. ท่าทีของจีน: โดยที่เขตการค้าเสรีกับอาเซียนอาจพิจารณาได้ว่าเป็นการดำเนิน ยุทธศาสตร์การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจการเมืองต่อทั้งอาเซียน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สหรัฐฯ และประเทศอื่นที่เป็นตัวแสดงสำคัญในภูมิภาคและในโลก นอกจากการมีความ ร่วมมือทางเศรษฐกิจกับอาเซียนจะเป็นการช่วยยืนยันบทบาทของจีนว่ามีความพร้อมต่อเศรษฐกิจ โลก และเป็นต้นทางของความสัมพันธ์ลึกซึ้งที่จะส่งผลเป็นตัวอย่างต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และการเมืองที่จีนจะเสริมสร้างกับประเทศอื่นๆ ต่อไปแล้ว ยังมีนัยยะทางเศรษฐกิจการเมือง ระหว่างประเทศในระดับโลกอีกด้วย ซึ่งมีที่มาจากความต้องการที่จะสร้างโลกหลายขั้วอำนาจ (Multi - Polar World) และระบบพหุภาคีเพื่อลดความสำคัญแบบอำนาจหนึ่งเดียวของสหรัฐฯ ทัดทานอำนาจของญี่ปุ่นในเอเชีย และลดความสำคัญของไต้หวันลง อาเซียนจึงได้รับความสนใจ จากจีนในฐานะหนึ่งในกลยุทธ์การถ่วงดุลอำนาจกับสหรัฐฯและญี่ปุ่น เนื่องจากการที่จีนจะพัฒนา สู่ความเป็นมหาอำนาจเช่นเดียวกับสหรัฐฯ ด้วยตัวเองนี้เป็นไปได้ยาก จีนจึงหันมาหาเสียง สนับสนุนจากประเทศในเอเชียด้วยกันเพื่อสร้างโลกหลายขั้วอำนาจแทน

นอกจากนี้ เป้าประสงค์ที่มุ่งจะสร้างโลกหลายขั้วอำนาจของจีน ยังได้ก่อให้เกิด ความตกลงระหว่างจีนกับภูมิภาคอื่นๆ อาทิ จีน-แอฟริกา, จีน-ละตินอเมริกา, จีน-เอเชียกลาง และ จีน- เอเชียใต้ เพื่อสร้างฐานทางเศรษฐกิจการเมืองที่มั่นคงของจีนอีกด้วย

3. บทบาทของอาเซียน: จากเดิมที่สมาชิกอาเซียนมีท่าทีที่แตกต่างกันในการ เจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับจีน แต่ภาวะถดถอยของเศรษฐกิจโลกทำให้ภาคีอาเซียน เปลี่ยนใจ และพยายามเปิดกว้างเป็นพันธมิตรกับประเทศอื่นๆ เมื่อบวกกับข้อเสนอของจีน และ รากฐานความสัมพันธ์ในอดีต ทำให้อาเซียนเจรจาความตกลงกับจีนเป็นประเทศแรก และหวังว่า ความตกลงดังกล่าวจะทำให้อาเซียนได้รับความสนใจมากขึ้นในเศรษฐกิจโลก

อาเซียนนั้นเล็งเห็นอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนที่สามารถกลายเป็น พันธมิตรสำคัญในเวทีการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศได้ ทั้งยังเป็นความสัมพันธ์ที่ช่วย คานอำนาจมิให้สหรัฐฯ เข้ามามีบทบาทในภูมิภาคมากจนเกินไป ส่วนจีนนั้นเล็งเห็นว่าอาเซียน เป็นคู่แข่งที่น่าสนใจเพราะมีกรอบการรวมตัวที่มีความมั่นคงแล้วในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม อาเซียนมีภารกิจสำคัญในการหาจุดสมดุลในความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับสหรัฐฯ จีน และญี่ปุ่น หากทราบได้ก็ตามที่ความสัมพันธ์เลวร้ายลงหรือขัดแย้งมากขึ้นเรื่อยๆ อาเซียนจะมีความยากลำบากมากขึ้นในการดำเนินความสัมพันธ์กับทุกประเทศ และส่งผลต่อตำแหน่งแห่งที่และบทบาทของอาเซียนในเวทีโลกด้วย

4. การรวมกลุ่มเชิงภูมิภาคของเอเชียตะวันออก: ความตกลงการค้าเสรีที่มีอยู่และอยู่ในระหว่างการเจรจาในหมู่ประเทศเอเชียตะวันออกนั้นมิใช่น้อย แต่ความตกลงเหล่านี้เกือบทั้งหมดมีขนาดเล็กและไม่เชื่อมโยงกัน ทำให้เครือข่ายการผลิตที่เกิดขึ้นไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควร ประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกจึงมีความกังวลว่าจะถูกกีดกันจากเขตการค้าเสรีที่ตนไม่มีส่วนร่วม จึงได้เกิดแนวความคิดที่จะรวมตัวกันเป็นเขตการค้าเสรีขนาดใหญ่

การเริ่มต้นสร้างกลุ่มภูมิภาคจากการรวมตัวที่มีอยู่เดิมถือเป็นแนวทางที่ได้รับความนิยมค่อนข้างมาก เพราะคาดหวังว่าจะนำไปสู่เขตการค้าเสรีเอเชียตะวันออก (East Asian Free Trade Area: EAFTA) ซึ่งหากจะให้จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีได้เริ่มต้นจับมือกันก่อนเองนั้นเป็นไปได้ยากจากประวัติศาสตร์ความขัดแย้งและระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน แต่หากร่วมมือกับประเทศอื่นหรือกลุ่มประเทศอื่นที่มีการรวมตัวอยู่แล้วในระดับหนึ่งแล้วจึงค่อยร่วมมือกับประเทศอื่นๆ จะมีความเป็นไปได้มากกว่า การร่วมมือกันในทางเศรษฐกิจนี้จะทำให้ประเทศที่เข้าร่วมการเจรจาได้รับทั้งความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางการเมืองในระดับระหว่างประเทศไปพร้อมกัน

ในแง่ปัจจัยทางการเมืองของการรวมกลุ่มเชิงภูมิภาคของเอเชียตะวันออก มีข้อสังเกตว่าการรวมกลุ่มนี้จะเป็นหลักประกันร่วมกันในภูมิภาค และขยายบทบาทของภูมิภาคเอเชียในเวทีโลกได้ อาจกล่าวได้ว่า การรวมกลุ่มเอเชียตะวันออกเป็นหนึ่งในความพยายามของจีนที่จะถ่วงดุลเวทีการประชุมความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (เอเปค) ซึ่งเป็นเวทีที่สหรัฐฯ มีบทบาทสำคัญและมีได้วันเป็นสมาชิกอยู่ด้วย รวมทั้งอาจถูกมองว่าเป็นหนึ่งในความพยายามที่จะโดดเดี่ยวได้วันด้วย

5. ความสัมพันธ์ระหว่างจีน-ญี่ปุ่น-เกาหลีใต้: ด้วยความขัดแย้งเชิงประวัติศาสตร์และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างจีนกับญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ จึงเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกไกลเป็นไปอย่างไม่ราบรื่นเท่าที่ควร เป็นเหตุให้การดำเนินความสัมพันธ์และสร้างความร่วมมือระหว่างสามประเทศนี้เป็นไป

ได้ยาก และกลายเป็นมูลเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้จีนมุ่งความสนใจมาที่อาเซียนในการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรี และเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่มเชิงภูมิภาคของเอเชียตะวันออก

ในขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนผลักดันให้จัดตั้งเขตการค้าเสรีจีน-อาเซียน และญี่ปุ่นผลักดันให้เกิดการเจรจาการค้าเสรีในรูปอาเซียน+6 และความร่วมมือภายใต้กรอบ EAS เกาหลีใต้ก็ผลักดันให้จัดตั้ง เขตการค้าเสรีเอเชียตะวันออก (East Asian Free Trade Area: EAFTA) ด้วยการผนึกจีน ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้เข้ากับกลุ่มประเทศอาเซียน หรือ ASEAN+3 แต่สาธารณรัฐประชาชนจีนเดินหน้าจัดตั้งเขตการค้าเสรีจีน-อาเซียน โดยโดดเดี่ยวญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ด้วยความจงใจ

6. บทบาทของญี่ปุ่น: ญี่ปุ่นนั้นมีความสัมพันธ์ที่ดีกับอาเซียนมาตลอด แต่กลับเป็นไปในลักษณะผู้ให้ความช่วยเหลือ ไม่ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มเชิงภูมิภาคหรือความสัมพันธ์ในฐานะหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ กระทั่งจีนเข้ามาให้ความสำคัญ แต่เดิมญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการเจรจาในกรอบพหุภาคีมากกว่า แต่เมื่อกระแสการค้าเสรีทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ญี่ปุ่นจึงเริ่มหันมาให้ความสำคัญและเน้นหนักในการใช้ความตกลงเขตการค้าเสรีเพื่อสร้างเสถียรภาพทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ญี่ปุ่นเห็นว่าการเจรจาการค้าเสรีกับจีนนั้นเป็นไปได้ยาก แต่หากดำเนินการเปิดการค้าเสรีกับอาเซียนและเกาหลีใต้ได้แล้ว เชื่อว่าจะนำไปสู่ความร่วมมือกับจีนได้ในที่สุด แต่สำหรับอาเซียน ญี่ปุ่นเลือกที่จะดำเนินการเจรจาแบบรายประเทศก่อนที่จะนำไปสู่ความตกลงร่วมกันในภูมิภาค และเป็นการเจรจาแบบครอบคลุม (Comprehensive) ทุกด้าน ทั้งการค้าสินค้า การค้าบริการ และการลงทุน ทำให้ดำเนินการได้ช้ากว่าความตกลงที่จีนทำกับอาเซียนที่เลือกเปิดเสรีระหว่างกันเฉพาะด้านสินค้าก่อน จึงค่อยดำเนินการเปิดเสรีด้านการค้าบริการและการลงทุนต่อไป

ในขณะที่จีนก้าวเข้ามามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอาเซียนโดยจงใจละญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ไว้ ทำให้ญี่ปุ่นมีความกังวลถึงสถานะของตนเอง และได้หันมาผลักดันข้อตกลงการค้าเสรีกับอาเซียนต่อจากจีนแทบจะในทันที แม้จะทราบดีว่าความตกลงฯ จะเข้าไปช้ากว่าความตกลงที่จีนทำกับอาเซียน แต่ยังคงจำเป็นจะต้องลงนาม เนื่องจากเกรงบทบาทที่มากขึ้นเรื่อยๆ ของจีนในภูมิภาค ทั้งยังสนับสนุนความตกลงการค้าเสรีในกรอบอาเซียน+3 และอาเซียน+6 เพื่อช่วงชิงบทบาทนำจากจีน

7. บทบาทของเกาหลีใต้: เมื่อเปรียบเทียบกับจีนและญี่ปุ่น อาเซียนและเกาหลีใต้มีความร่วมมือกันน้อยที่สุด เนื่องจากในอดีต เกาหลีใต้มีบทบาทและความสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้น้อยกว่าจีนและญี่ปุ่น แต่ในช่วง 15 ปีที่ผ่านมาเกาหลีใต้มีความพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับอาเซียนมากขึ้นเรื่อยๆ ในกรณีของเกาหลีใต้ มีปฏิริยาต่อการเจรจาความตกลงการค้าเสรีระหว่างอาเซียนกับจีน ด้วยการลงนามร่วมกันของผู้นำอาเซียนและเกาหลีใต้ในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนและสาธารณรัฐเกาหลี อาจกล่าวได้ว่าความพยายามของเกาหลีใต้มีเป้าหมายเพื่อคงบทบาทของตนไว้ในภูมิภาค ไม่ให้ถูกคุกคามด้วยบทบาทของจีนและญี่ปุ่น

8. ผลกระทบต่อไต้หวัน: การเจรจาความตกลงการค้าเสรีร่วมกับอาเซียน และมีบทบาทเชิงบวกต่อการรวมกลุ่มอาเซียน+3 และอาเซียน+6 ตลอดจนการรวมกลุ่มภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ว่าเป็นผลพลอยได้เชิงยุทธศาสตร์ประเด็นหนึ่งที่จีนจะปฏิบัติต่อไต้หวัน โดยการทำความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างจีนกับอาเซียนนั้น จะทำให้ไต้หวันรู้สึกอย่างจริงจังว่าความตกลงดังกล่าวเป็นหนึ่งในความพยายามที่จะโดดเดี่ยวไต้หวันของจีน แม้ว่าไต้หวันจะโต้ตอบการทำเขตการค้าเสรีระหว่างจีนกับอาเซียนด้วยการทำข้อตกลงการค้าเสรีทวิภาคีกับมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอื่น อาทิ สหรัฐฯ ญี่ปุ่น สิงคโปร์ ปานามา และนิวซีแลนด์

การจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างอาเซียนกับจีนนั้นส่งผลกระทบต่อไต้หวันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากเขตการค้าเสรีที่จัดตั้งขึ้นใหม่นี้นำไปสู่ความก้าวหน้าเชิงเศรษฐกิจและความร่วมมือทางการเมืองที่เข้มแข็ง จะส่งผลให้สถานะของไต้หวันลดลง กลายเป็นรัฐชายขอบของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้น้อย

9. บทบาทของอินเดีย: สถานะภาพของจีนในฐานะสมาชิกถาวรของ UNSC เป็นสิ่งคุกคามอนาคตความเป็นมหาอำนาจของอินเดีย และด้วยนโยบายมองตะวันออก (India's Look East Policy) เพื่อแสวงหาพันธมิตรในระดับภูมิภาค อินเดียจึงได้พยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศอื่นๆ ในเอเชีย โดยมี จีน ญี่ปุ่น และประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเป้าหมายสำคัญ เพราะอินเดียเห็นว่าความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศในเอเชียจะช่วยส่งเสริมการปฏิรูปเศรษฐกิจของอินเดีย และจะช่วยสร้างฐานเสียงสนับสนุนความต้องการของอินเดียที่จะเข้าเป็นสมาชิกถาวรของ UNSC

ในมุมมองของจีน นอกจากอินเดียจะเป็นโอกาสทางการค้าและเป็นพันธมิตรถ่วงดุลชาติมหาอำนาจอื่นๆ แล้ว เหตุผลสำคัญคืออินเดียจะกลายเป็นพันธมิตรสำคัญในการ

6.2 บทวิเคราะห์

การศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศมีนัยยะต่อการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างสำคัญ โดยเลือกศึกษาการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน - จีน เพื่อศึกษาสมมติฐานดังกล่าว โดยมีผู้ศึกษาว่า การเจรจาความตกลงฯ ดังกล่าว มิได้มีนัยยะทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีนัยยะทางการเมืองระหว่างประเทศร่วมอยู่ด้วย ทั้งในแง่แนวคิดพื้นฐานของการเจรจา การเลือกคู่เจรจา สถานะทางเศรษฐกิจการเมืองของคู่เจรจา และสถานะดังกล่าวภายหลังการเจรจา อันส่งผลในทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศของประเทศคู่เจรจาและประเทศอื่นๆ ที่เป็นตัวแสดงที่มีความเกี่ยวข้องทั้งในระดับระหว่างประเทศ และระดับภูมิภาค

จากการศึกษาพบว่าความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน - จีน มีนัยยะทางเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ ที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเด็น

6.2.1 แนวคิดการค้าเสรีในบริบทเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ

ในเชิงทฤษฎี เมื่อแบ่งการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศด้วยการใช้สามทฤษฎีหลักในการศึกษา คือพาณิชยนิยมหรือชาตินิยมทางเศรษฐกิจ เสรีนิยม และมาร์กซิสม์ ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ตลาดและสังคมนั้น หากนำมาวิเคราะห์กระบวนการเติบโตของนโยบายการค้าเสรีและกระบวนการเจรจาความตกลงเขตการค้าเสรีหรือเอฟทีเอ ทั้งในรูปแบบทวิภาคีและพหุภาคี สะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการเติบโตและแผ่ขยายอำนาจขององค์การการค้าโลกในระยะแรกถือเป็นชัยชนะของความเชื่อฝังเสรีนิยม ที่มีความเชื่อมั่นในเสรีภาพทั้งในทางเศรษฐกิจและการเมือง การแผ่ขยายของตลาดเพื่อเพิ่มปริมาณการผลิต ปริมาณการค้า เพิ่มประสิทธิภาพ ซึ่งจะได้นำไปสู่กระบวนการใช้ทรัพยากรของโลกอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด รวมทั้งยังเป็นการใช้กลไกตลาดระหว่างประเทศอย่างมีนัยยะสำคัญ ที่มีการบริหารกระบวนการเชิงอำนาจระหว่างประเทศที่เน้นหลักความเท่าเทียมทั้งระหว่างประเทศพัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา รวมถึงถือเป็นการเจือจางแนวคิดแบบชาตินิยมทางเศรษฐกิจ (Nationalism/Economic Nationalism) ที่ทำให้ประเทศต่างๆ มีแนวโน้มที่จะดำเนินนโยบายทางการค้าแบบคุ้มกัน ปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศด้วยมาตรการทั้งทางภาษีและมิใช่ภาษีต่างๆ เพื่อรักษาความมั่งคั่งของชาติ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการภายใต้กรอบองค์การการค้าโลกในช่วงที่ผ่านมาเป็นไปอย่างล่าช้า ไม่สามารถหาข้อยุติในการเจรจาได้ และตกเป็นเป้าของการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก

ภาวะชะงักงันของการเจรจาในกรอบองค์การการค้าโลกนั้น มีสาเหตุหลักจากแนวคิดที่เน้นการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ (Nationalism) และการปกป้องทางเศรษฐกิจ (Economic Protectionism) และภาวะการต่อรองเชิงอำนาจและความขัดแย้งในเศรษฐกิจระหว่างประเทศอันมีที่มาจากความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันและการขูดรีดทางเศรษฐกิจของประเทศที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจมากกว่ากระทำต่อประเทศที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจน้อยกว่า (Economic Exploitation) ทำให้เวทีพหุภาคีขนาดใหญ่ในองค์การการค้าโลกไม่สามารถรักษาความชอบธรรมและความสามารถในการไกล่เกลี่ยผลประโยชน์ในระดับระหว่างประเทศได้ แต่ประเทศต่างยึดมั่นในการรักษาผลประโยชน์ของตน กล่าวได้ว่า การเติบโตของระบบเศรษฐกิจเสรีนั้นอาจเป็นไปได้ทั้งในทางสร้างความปรองดองและความขัดแย้งระหว่างรัฐชาติ

และด้วยการที่นานาประเทศมุ่งปกป้องเศรษฐกิจของตนให้ได้รับประโยชน์สูงสุดในการค้าระหว่างประเทศนี้ จึงได้นำมาสู่การเจรจาความตกลงการค้าเสรีในกรอบย่อยที่มีขนาดเล็กกว่ากรอบองค์การการค้าโลก กลายเป็นกลยุทธ์ทางการค้าระหว่างประเทศที่คู่เจรจาดกกลงจะแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน โดยไม่รอประเทศอื่นๆ ที่อาจมีผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกับตนในเวทีองค์การการค้าโลก โดยความตกลงการค้าเสรีในกรอบเล็กนี้สามารถดำเนินการได้ทั้งที่เป็นการเจรจาระหว่างประเทศต่อประเทศ ภูมิภาคต่อภูมิภาค หรือประเทศต่อภูมิภาคก็ได้ ขึ้นกับความตกลงร่วมกันของคู่เจรจา ซึ่งนับเป็นวิธีที่ใช้ในการปกป้องผลประโยชน์ของชาติในทางหนึ่ง เพียงแต่อยู่ในระดับที่มีความเข้มข้นลดลง แต่ก็มีใช่เป็นการเปิดเสรีเพื่อผลประโยชน์โดยรวม

ความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงการถูกขูดรีดทางเศรษฐกิจในระดับระหว่างประเทศและการป้องกันตนเองในทรรศนะแบบชาตินิยมทางเศรษฐกิจที่ได้นำมาสู่การเจรจาเอฟทีเอรายประเทศหรือรายภูมิภาคนี้ ได้นำมาซึ่งนโยบายทางเศรษฐกิจและการเมืองทั้งในระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ เกิดการต่อรองเชิงอำนาจทั้งในเชิงสัมพันธ์และในเชิงโครงสร้าง เกิดการแสวงหาซึ่งอำนาจเชิงสัมพันธ์จากความสัมพันธ์กับประเทศพันธมิตร เพื่อเป็นแหล่งอำนาจต่อรองในระดับระหว่างประเทศที่สำคัญ โดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทั้งในแง่โครงสร้างการผลิต (The Production Structure) โครงสร้างด้านการเงิน (The Financial Structure) โครงสร้างด้านองค์ความรู้ (The Knowledge Structure) และโครงสร้างด้านความมั่นคง (The Security Structure) เข้าไว้ด้วยกันในแง่มุมต่างๆ

6.2.2 การบริหารความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศของจีนและอาเซียน

เป้าหมายสำคัญของจีนในการเจรจาความตกลงเขตการค้าเสรีกับอาเซียนนั้น พิจารณาในกรอบทฤษฎีพบว่า การดำเนินนโยบายระหว่างประเทศของจีนมีที่มาจากระบบการเมืองภายในแบบสังคมนิยม (Socialism) เน้นการรวมศูนย์นโยบายไว้ที่รัฐบาลกลาง แต่จากการนำพาประเทศเข้าสู่สังคมนิยม ทำให้จีนเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจวางแผนส่วนกลางสู่เศรษฐกิจตลาดที่มีความทันสมัย ตอบสนองต่อยุคโลกาภิวัตน์ เห็นได้จากการที่จีนยังคงใช้ระบบการเมืองแบบรวบอำนาจและยังคงมีธุรกิจผูกขาดที่ดำเนินการโดยรัฐ แต่เปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจทั่วไปและวิถีดำเนินธุรกิจเป็นแบบตลาดเสรี ที่ยังคงเน้นความสำคัญของผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) ไว้อย่างเข้มข้น

วิธีการดำเนินนโยบายภายในของจีนได้สะท้อนสู่การดำเนินนโยบายในระดับระหว่างประเทศ การให้ความสำคัญแก่ผลประโยชน์แห่งชาติทำให้จีนเกิดความรู้สึกต่อต้านโลกขั้วอำนาจเดียวที่มีสหรัฐฯ เป็นแกนนำ โดยมีความพยายามที่จะเสนอระบบโลกที่มีหลายขั้วอำนาจ (Multi Polar World) และดำเนินการเชิงยุทธศาสตร์ (Counter Balance Diplomacy) เพื่อให้จีนกลายเป็นประเทศที่มีความสำคัญถ่วงดุลอำนาจเชิงสัมพัทธ์กับสหรัฐฯ ได้ ด้วยพื้นฐานของขนาดพื้นที่ จำนวนประชากร และความสามารถทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ การถ่วงดุลอำนาจในโลกของจีนมิได้มีเป้าหมายเฉพาะสหรัฐฯ เท่านั้น แต่ยังรวมถึงบทบาทของญี่ปุ่นในภูมิภาคเอเชียด้วย แต่การถ่วงดุลมหาอำนาจทั้งสองไม่อาจทำได้จากจีนเพียงฝ่ายเดียว แต่จำเป็นต้องแสวงหาพันธมิตรในระดับระหว่างประเทศในการถ่วงดุลอำนาจเชิงสัมพัทธ์ดังกล่าวด้วย

จีนเริ่มที่จะแสวงหาพันธมิตรในระดับระหว่างประเทศด้วยการเข้าไปสร้างเสริมความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศต่างๆ ทั้งในแง่ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางการทูต และการแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับผู้นำ ทั้งกับอาเซียน ผ่านการทำเอพีทีเอ การประชุมอาเซียน-จีนนำซัมมิต ความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ฯลฯ แอฟริกาผ่านการทำเอพีทีเอระหว่างจีนกับสหภาพแอฟริกัน เอเชียกลางผ่านการทำเอพีทีเอกับกลุ่ม GCC เอเชียใต้ผ่านการทำ APTA และการทำเอพีทีเอกับอินเดีย ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ รวมไปถึงทำเอพีทีเอกับเปรูและชิลีในฐานะประตูการค้าสู่ประเทศในกลุ่มแอฟริกาใต้ บวกกับการที่จีนมีระบบการเมืองและระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ไม่มีและไม่อ้างอิงอุดมการณ์ประชาธิปไตย ทำให้จีนไม่จำเป็นต้องเลือกประเทศพันธมิตรด้วยอุดมการณ์ทางการเมือง จีนสามารถเป็นมิตรได้กับทุกประเทศ ทุกฝ่าย และทุกแนว

ทางการปกครอง ถือเป็นจุดเด่นที่สำคัญในการดำเนินการแสวงหาพันธมิตรระหว่างประเทศของจีน ที่ต่างไปจากญี่ปุ่นและสหรัฐฯ

จุดสังเกตที่สำคัญประการหนึ่งของการใช้ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจนำการทูตและการเมืองของจีน คือการสร้างความร่วมมือกับประเทศอื่นๆ ในระดับภูมิภาคมากกว่าที่จะเป็นการแสวงหาพันธมิตรทีละประเทศ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าการสร้างความร่วมมือกับกลุ่มประเทศที่มีการรวมตัวกันในระดับหนึ่งแล้ว จะทำให้การสร้างพันธมิตรของจีนดำเนินไปอย่างรวดเร็วกว่าการสร้างพันธมิตรทีละประเทศ รวมทั้งสามารถดูแลรักษาความสัมพันธ์ได้อย่างเท่าเทียมกัน มิให้ประเทศหนึ่งอ้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับจีนมากกว่าประเทศอื่นๆ ลดปัญหาความขัดแย้งในหมู่พันธมิตรได้อีกทางหนึ่งด้วย

กลยุทธ์การทำการค้าเสรีของจีนเป็นอีกจุดสังเกตสำคัญประการหนึ่ง เนื่องจากความตกลงที่จีนเจรจากับภูมิภาคต่างๆ นั้นเน้นความรวดเร็วเป็นสำคัญ ด้วยวิธีการเจรจาเปิดเสรีเฉพาะการค้าสินค้าไปก่อน กำหนดช่วงเวลาลดภาษีแล้วรีบดำเนินการ จากนั้นจึงค่อยเจรจาเปิดเสรีด้านการบริการและการลงทุนต่อไป ต่างจากกรณีของญี่ปุ่นอย่างชัดเจน ที่เน้นการเจรจาเปิดเสรีแบบทวิภาคีให้ครอบคลุมรอบด้านก่อน แล้วจึงค่อยขยายสู่การเจรจากับทั้งภูมิภาค ความแตกต่างในวิธีการเจรจาได้สะท้อนถึงวิธีคิดเบื้องหลังทั้งสองฝ่ายว่า การเจรจาของจีนนั้นไม่ได้มุ่งประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่าที่ควร ทั้งยังมีท่าทีปกป้องตลาดบางส่วนด้วย แต่เน้นแสวงหาพันธมิตรทางการเมืองระหว่างประเทศและแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของจีนในการเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกเป็นหลัก ในขณะที่ญี่ปุ่นเน้นการเปิดเสรีเพื่อหวังผลทางเศรษฐกิจที่รอบด้านเป็นสำคัญ ด้วยว่าญี่ปุ่นนั้นมีศักยภาพเพียงพอที่จะดึงดูดผลประโยชน์จากความตกลงที่เกิดขึ้นแล้วจึงใช้ความตกลงดังกล่าวเป็นฐานสำหรับการแสวงหาพันธมิตรในระดับภูมิภาค

ดังนั้น เมื่อกรอบกับกระแสนการเจรจาการค้าเสรีที่เฟื่องฟูขึ้น บวกกับพื้นฐานประวัติศาสตร์ที่มีความเกี่ยวพันกันและระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ ทำให้จีนเลือกที่จะมีความสัมพันธ์กับอาเซียนในฐานะหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ก่อนคู่เจรจาอื่น ใช้ความตกลงการค้าเสรีร่วมกัน บวกกับเวทีการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน-จีน และความร่วมมืออื่นๆ อาทิ สหสัมพันธ์เศรษฐกิจที่พัฒนาการคมนาคมบริเวณมณฑลตอนใต้ คือ ยูนนาน เสฉวน ฉิงไห่ กุ้ยโจว จิ่งหนิง กวนหมิง กวางสี กับไทย ลาว และพม่า อีกทั้งงาน China-ASEAN Expo ที่จัดขึ้นทุกปี ณ นครหนานหนิง ฯลฯ เป็นช่องทางในการสร้างเสถียรภาพและความแน่นแฟ้นทางเศรษฐกิจและแสวงหาพันธมิตรทางการเมืองระหว่างประเทศไปพร้อมกัน

นอกจากนี้ การทำให้อาเซียนกลายเป็นพันธมิตรสำคัญด้วยการทำเอฟทีเอ จีนได้ใช้อำนาจเชิงสัมพัทธ์แบบอำนาจเชิงวัฒนธรรม (Cultural Power) กับอาเซียน โดยการอาศัยความสัมพันธ์เชิงบรรณาการในอดีต และความเชื่อมโยงด้านเชื้อชาติจากประชาชนเชื้อสายจีนจำนวนมากในประเทศสมาชิกอาเซียน กลายเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับอาเซียนมากกว่าญี่ปุ่นและเกาหลี รวมไปถึงประเทศอื่นๆ ในการริเริ่มการเจรจาอาเซียนเป็นประเทศแรก โดยอาจกล่าวได้ว่า จีนช่วงชิงอำนาจเชิงความสัมพันธ์และการดำเนินการอย่างรวดเร็วเป็นความได้เปรียบในการเปิดเจรจากับอาเซียนก่อนประเทศอื่นๆ

สำหรับความสัมพันธ์กับอาเซียนและการถ่วงดุลอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้จะมีความพยายามที่จะร่วมมือในกรอบอาเซียน+3 อาเซียน+6 ชุมชนเอเชียตะวันออกเฉียง (EAS) และเขตการค้าเสรีเอเชียตะวันออกเฉียง (EAFTA) แต่เป็นที่สังเกตได้ว่าท่าทีของจีน ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้นั้นมีความไม่ลงรอยกัน โดยจีนพยายามที่จะเจรจาจัดทำเขตการค้าเสรีกับอาเซียนโดยละความสำคัญของญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ แต่ยังคงมีท่าทีเชิงบวกต่อความสัมพันธ์ในกรอบอาเซียน+3 ต่างจากญี่ปุ่นที่มองภาพความสัมพันธ์ที่กว้างขวางออกไป เพราะเมื่อเทียบระดับความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นแล้ว นับว่าอาเซียนมีความสัมพันธ์กับจีนแนบแน่นเป็นลำดับแรก รองลงมาเป็นญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ญี่ปุ่นจึงต้องการให้มีประเทศพันธมิตรอื่นเข้ามาถ่วงดุลความสำคัญของจีนที่มีต่อภูมิภาค ญี่ปุ่นจึงมีท่าทีสนับสนุนความร่วมมือแบบอาเซียน+6 อย่างชัดเจน ในขณะที่เกาหลีใต้อีกก็ต้องการมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคด้วยการเสนอตัวเป็นเจ้าภาพศึกษาความเป็นไปได้ของ EAFTA

สาเหตุที่จีนสนับสนุนกรอบอาเซียน+3 ให้เป็นเครื่องมือหลักของการดำเนินความสัมพันธ์ในภูมิภาคมากกว่า EAS คือความล่าช้าของกระบวนการรวมตัวกัน ทั้งในกรอบ EAS และ EAFTA ซึ่งได้ส่งผลให้จีนดำเนินการเจรจาความตกลงการค้าเสรีกับอาเซียนล่วงหน้าไปก่อนเป็นที่สังเกตได้ว่า การที่จีนริเริ่มเจรจากับอาเซียนล่วงหน้าไปก่อนนั้น เป็นเพราะความล่าช้าของ EAS และ EAFTA จริงหรือไม่ โดยมีข้อสังเกตสองประการในกรณีนี้ คือ หนึ่ง กรอบ EAS และ EAFTA ดำเนินไปอย่างล่าช้าด้วยกระบวนการรวมตัวกันของประเทศในภูมิภาคที่เต็มไปด้วยความไม่ลงรอยกัน ทั้งจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ทำให้จีนเริ่มการเจรจาเอฟทีเอกับอาเซียนไปก่อน หรือสอง ในทางกลับกัน การที่จีนเริ่มการเจรจาเอฟทีเอกับอาเซียนทำให้กระบวนการ EAS และ EAFTA ล่าช้าออกไป ด้วยการให้ความสำคัญต่อกระบวนการดังกล่าวน้อยกว่าการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับจีนที่จะส่งผลในเชิงต่อรองอำนาจกับญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ได้ด้วย

นอกจากนี้ การที่กระบวนการเปิดเสรีภายใต้กรอบเอเปค (เป้าหมายโบกอร์) ที่มีเป้าหมายการเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุนของสมาชิกเอเปค ภายในปี 2553 (ค.ศ. 2010) สำหรับประเทศสมาชิกที่พัฒนาแล้ว และภายในปี 2563 (ค.ศ. 2020) สำหรับประเทศสมาชิกกำลังพัฒนานั้น ในความเป็นจริงเป็นไปอย่างเชื่องช้า ไม่มีการกำหนดมาตรการและวิธีการที่ชัดเจนที่จะนำไปสู่เขตการค้าเสรีร่วมกันได้ กลายเป็นเวทีของสหรัฐฯ ในประเด็นการเมือง ทำให้ประเทศสมาชิกซึ่งรวมถึงจีนและอาเซียนหันมาให้ความสำคัญกับการทำเอฟทีเอกันเองมากกว่า

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างจีนกับอาเซียนที่มีมาโดยตลอดจากความพยายามแสวงหาพันธมิตรในระดับภูมิภาคของจีน เพื่อทวีความสำคัญของตนในเวทีโลก รวมไปถึงทัศนคติของสหรัฐฯ และญี่ปุ่น รวมไปถึงประเทศขนาดใหญ่อื่นๆ การที่จีนแสวงหาพันธมิตรระดับประเทศและระดับภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเอเชียกลาง เอเชียใต้ แอฟริกา และลาตินอเมริกา จะทำให้เกิดความเป็นไปได้ที่ความสำคัญของอาเซียนที่มีต่อจีนจะลดลงไปทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจ และด้วยความสามารถในการผลิตสินค้าและบริการที่มีลักษณะแข่งขันกันในบางสาขา เช่น สินค้าเกษตร อุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร อุตสาหกรรมขนาดเล็ก อาจทำให้อาเซียนกับจีนเป็นทั้งพันธมิตรและคู่แข่งในอนาคต แต่ด้วยความใกล้ชิดทางภูมิรัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และด้วยความร่วมมือทางการเมืองและเศรษฐกิจต่างๆ ที่ริเริ่มขึ้น จีนและอาเซียนย่อมจะพยายามรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกันให้แน่นแฟ้น ป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นซึ่งอาจส่งผลให้ประเทศนอกภูมิภาคเข้ามามีบทบาทระหว่างกลางได้

สำหรับอาเซียน ซึ่งเป็นประเทศที่มีความสัมพันธ์อันดีกับประเทศมหาอำนาจทุกฝ่ายมาโดยตลอด การเจรจาการค้าเสรีกับจีนทำให้อาเซียนต้องระวังไม่ให้เป็นกลายเป็นการโอนเอียงเลือกข้างในการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งอาเซียนก็ไม่จำเป็นต้องทำเช่นนั้น เพราะหลังจากเจรจาความตกลงฯ กับจีนแล้ว ประเทศมหาอำนาจทั้งสหรัฐฯ และญี่ปุ่นต่างก็แสดงความต้องการที่จะเจรจาความตกลงเขตการค้าเสรีกับอาเซียน รวมไปถึงประเทศอื่นๆ อย่างเกาหลีใต้ อินเดีย และสหภาพยุโรป แต่ปัญหาหลักสำหรับอาเซียนอยู่ที่จะดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจเหล่านั้นอย่างไร เพื่อคงบทบาทของตนไว้ในเวทีโลก

อย่างไรก็ดี แม้อาเซียนจะเป็นที่สนใจจากประเทศอื่นๆ แต่ยังคงมีปัญหาความขัดแย้งภายในและระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน ซึ่งแม้จะมีการเปิดเสรีการค้าระหว่างกัน รวมไปถึงเปิดเสรีการค้ากับประเทศคู่เจรจาอื่นๆ แต่ในหมู่ประเทศสมาชิกยังคงมีความรู้สึกแบบชาตินิยมทางเศรษฐกิจ รักษาผลประโยชน์ของชาติตนเป็นหลัก ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขให้มีความเห็นพ้องต้องกัน เกิดการรวมกลุ่มเชิงภูมิภาคที่ไม่มีอุปสรรคแนวคิดแบบชาตินิยม มีความเป็นอันหนึ่ง

อันเดียวกัน (Homogeneous) และมีแนวความคิดที่จะเปิดเสรีอย่างแท้จริง รวมไปถึงจะต้องมี
 ก้าวอย่างที่รอบคอบไม่ให้ตกเป็นเครื่องมือของประเทศมหาอำนาจ ยังสามารถรักษาความสำคัญ
 ของอาเซียนในฐานะกลุ่มภูมิภาคเอาไว้ให้ได้

ท่าทีที่แตกต่างกันของประเทศสมาชิกอาเซียนยังสะท้อนให้เห็นในกระบวนการ
 เจรจาประเทศอื่นๆ ด้วย เช่น กรณีความตกลงร่วมกับเกาหลีใต้ ที่ไทยมีความเห็นขัดแย้งกับ
 สมาชิกอาเซียนอื่นๆ นำไปสู่การที่สมาชิกอาเซียน 9 ประเทศได้ลงนามความตกลงเขตการค้าเสรี
 อาเซียน-เกาหลีไปแล้ว เหลือไทยไม่ได้ลงนามเพียงประเทศเดียว เนื่องจากเกาหลีใต้ไม่ยอมเปิด
 ตลาดข้าวให้ตามที่ขอ ทำให้ไทยอาจเสียเปรียบอาเซียนอื่นๆ เพราะสินค้าไทยที่ส่งออกไปเกาหลีใต้
 ยังต้องเสียภาษีสูงขณะที่สินค้าจากอาเซียน 9 ประเทศได้รับการลดภาษี อีกทั้งไทยได้หันไปเจรจา
 ทำเอฟทีเอกับเกาหลีใต้แบบทวิภาคีทดแทนความตกลงแบบภูมิภาค ซึ่งทำให้เกิดความเสี่ยงที่จะ
 สูญเสียผลประโยชน์จากการเจรจามากกว่าแบบภูมิภาค อีกทั้งต้องเผชิญกับแรงกดดันจาก
 ภาคเอกชนและ NGO ภายในประเทศมากกว่า ทำให้ปัญหาความไม่เห็นพ้องต้องกันในภูมิภาค
 กลายเป็นสาเหตุของปัญหภายในประเทศได้ด้วย

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในแง่การต่อสู้ของกลุ่มผลประโยชน์ต่อการเจรจาจัดทำ
 ความตกลงเขตการค้าเสรีของอาเซียน ในระดับระหว่างประเทศไม่ปรากฏขึ้นว่ามีความขัดแย้ง
 การคัดค้านอย่างหนัก และการต่อสู้ รวมไปถึงจนถึงการประท้วงที่เข้มข้นดุเดือดไม่เกิดขึ้นในกรณีการ
 เจรจาความตกลงนี้เลย แม้ว่าจะมีการเคลื่อนไหวของกลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่
 ทั้งในไทย สิงคโปร์และมาเลเซีย ที่ส่งผลให้รัฐบาลของทั้งสามประเทศมีท่าทีต้องการทำเอฟทีเอกับ
 จีนล่วงหน้าไปกว่าประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น และมีกลุ่มศึกษาความได้เปรียบเสียเปรียบจาก
 ความตกลงครั้งนี้ในแทบทุกประเทศสมาชิกอาเซียนที่ทำการศึกษา อภิปราย และแสดงผลงานทาง
 วิชาการ แต่สำหรับภาพการคัดค้านและการแสดงออกซึ่งความเรียกร้องต้องการด้วยวิธีต่างๆ อาทิ
 เดินขบวน ยื่นหนังสือเรียกร้อง หรือตั้งเวทีปราศรัยอย่างเผ็ดร้อนกลับไม่เกิดขึ้น ทั้งในกรณีการทำ
 เอฟทีเอระหว่างอาเซียนกับจีน อาเซียน-ญี่ปุ่น อาเซียน-เกาหลีใต้ หรืออาเซียน-อินเดีย หรือแม้แต่
 การเสนอทำข้อตกลง TIFA ระหว่างสหรัฐฯ กับอาเซียน

เป็นที่น่าสนใจว่า การคัดค้านอย่างรุนแรงมักเกิดขึ้นในกรณีการทำเอฟทีเอ
 ระดับประเทศต่อประเทศ มากกว่าในการเจรจาระหว่างประเทศกับภูมิภาค ซึ่งเป็นไปได้ว่าความ
 เข้มขันในการรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ มีความเข้มขันมากกว่าความรู้สึที่จะต้องรักษาไว้
 ซึ่งผลประโยชน์ของภูมิภาค และแม้ว่าความตกลงเอฟทีเอแบบประเทศต่อภูมิภาคจะทำให้เกิด
 ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ก็เป็นไปได้ว่าความตกลงฯ ในรูปแบบนี้

จะทำให้เกิดการได้ประโยชน์-เสียประโยชน์ที่แตกต่างกันระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มภูมิภาคนั้น อันอาจนำไปสู่ความขัดแย้งได้

6.2.3 การเคลื่อนไหวของประเทศอื่นๆ จากความตกลงเขตการค้าเสรี อาเซียน-จีน

ในกรณีของญี่ปุ่น ขณะที่จีนก้าวเข้ามามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอาเซียนโดย จงใจละญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ไว้ ทำให้ญี่ปุ่นมีความกังวลถึงสถานะของตนเอง และได้หันมาผลักดัน ข้อตกลงการค้าเสรีกับอาเซียนต่างจากจีนแทบจะในทันที แม้จะทราบดีว่าความตกลงฯ จะดำเนินไป ช้ากว่าความตกลงที่จีนทำกับอาเซียน อันเนื่องมาจากรายละเอียดของการเจรจาที่จำเป็นต้อง เป็นไปตามข้อบังคับขององค์การการค้าโลกที่ญี่ปุ่นมีพันธกรณีแตกต่างจากจีน ที่ต้องเจรจาให้ ครอบคลุม ให้เวลาปรับตัว และต้องคำนึงถึงประโยชน์ของคู่เจรจาที่เป็นประเทศกำลังพัฒนา บวกกับการที่จีนสามารถเปิดเสรีด้านการเกษตรกับอาเซียนได้อย่างเสรี ต่างจากญี่ปุ่นที่เลือกจะ ปกป้องภาคเกษตรของตนไว้ แต่ญี่ปุ่นยังคงจำเป็นต้องดำเนินการเจรจาและหาทางลงนาม เนื่องจากเกรงบทบาทที่มากขึ้นเรื่อยๆ ของจีนในภูมิภาค อีกทั้งญี่ปุ่นยังมีท่าทีสนับสนุนความตกลง การค้าเสรีในกรอบอาเซียน+6 และ EAS เพื่อช่วงชิงบทบาทนำจากจีนอีกด้วย

ในเวทีการเมืองโลก ญี่ปุ่นยังแสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะทัดทานบทบาท ของจีนที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยการแสวงหาพันธมิตรทางเศรษฐกิจจากความตกลงเอฟทีเอ แม้จะ ยังคงปกป้องภาคเกษตรและมีพันธกรณีที่มากกว่าจีน แต่ญี่ปุ่นยังคงมุ่งหน้าทำเอฟทีเอแบบ หุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ (Economic Partnership Agreement: EPA) กับหลายประเทศที่มีความ ตกลงฯ กับจีน อาทิ อาเซียน เกาหลีใต้ อินเดีย ออสเตรเลีย สิงคโปร์ ไทย ชิลี และกลุ่ม GCC อาจ กล่าวได้ว่าญี่ปุ่นมีความพยายามที่จะช่วงชิงความสำคัญของจีนในทางเศรษฐกิจและการเมือง เพราะเดิมทีนโยบายเศรษฐกิจของญี่ปุ่นนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญกับการค้าแบบทวิภาคีนอกกรอบ องค์การการค้าโลก แต่ด้วยกระแสโลกและบทบาทที่มากขึ้นเรื่อยๆ ของจีนทำให้ญี่ปุ่นต้องเพิ่ม บทบาทของตนเองให้มากขึ้น กระตือรือร้นมากขึ้น แม้จะมีเงื่อนไขการเจรจาเอฟทีเอที่แตกต่างกันไป จากจีน แต่ความตกลงรูปแบบดังกล่าวน่าจะทำให้ญี่ปุ่นได้รับผลประโยชน์ที่ครอบคลุมมากกว่า ทั้งในด้านการค้าสินค้า การค้าบริการ และการลงทุน ในระยะยาว อันเนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจ ขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพและมีความเข้มแข็งของญี่ปุ่นเอง

สำหรับเกาหลีใต้ที่เมื่อเปรียบเทียบกับจีนและญี่ปุ่นแล้ว อาเซียนและเกาหลีใต้มี ความร่วมมือกันน้อยที่สุด ในกรณีของเกาหลีใต้ มีปฏิริยาต่อการเจรจาความตกลงการค้าเสรี ระหว่างอาเซียนกับจีน ด้วยการลงนามร่วมกันของผู้นำอาเซียนและเกาหลีใต้ในฐานะหุ้นส่วนทาง

เศรษฐกิจ และเสนอตัวเป็นเจ้าของภาพการเจรจา EAFTA อาจกล่าวได้ว่าความพยายามของเกาหลีใต้ มีเป้าหมายเพื่อคงบทบาทของตนไว้ในภูมิภาค ไม่ให้ถูกคุกคามด้วยบทบาทของจีนและญี่ปุ่น

ในกรณีของไต้หวัน แม้ว่าความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน การรวมกลุ่ม อาเซียน+3 และอาเซียน+6 ตลอดจนการรวมกลุ่มภูมิภาคเอเชียตะวันออก จะทำให้ไต้หวันรู้สึก อย่างจริงจังว่าความตกลงดังกล่าวเป็นหนึ่งในความพยายามที่จะโดดเดี่ยวไต้หวันของจีน หากเขต การค้าเสรีที่จัดตั้งขึ้นใหม่นี้นำไปสู่ความก้าวหน้าเชิงเศรษฐกิจและความร่วมมือทางการเมืองที่ เข้มแข็ง ส่งผลกระทบต่อไต้หวันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้สถานะของไต้หวันลดลงกลายเป็นรัฐ ชายขอบของเอเชียตะวันออก

อินเดียนั้นมีความพยายามที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศอื่นๆในเอเชีย โดยมี จีน ญี่ปุ่น และประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเป้าหมายสำคัญ เพราะอินเดียเห็นว่า ความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศในเอเชียจะช่วยส่งเสริมการปฏิรูปเศรษฐกิจ ปริมาณการค้าชายแดน ระหว่างอาเซียน-จีนและอินเดีย เป็นพันธมิตรในความขัดแย้งระหว่างอินเดียบกับปากีสถาน รวมไปถึง เป็นพันธมิตรระหว่างประเทศสนับสนุนบทบาทของอินเดีย และจะช่วยสร้างฐานเสียงสนับสนุน ความต้องการของอินเดียที่จะเข้าเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) และแม้ว่าจะมีบทบาทในเอเชียไม่เข้มข้นนัก แต่เพื่อมิให้ตกเป็นเพียงฝ่ายสนับสนุนของ จีนหรือญี่ปุ่น อินเดียจึงได้แสดงความพยายามที่จะมีส่วนร่วมกับการบริหารของอาเซียนในแง่ การเจรจาจัดทำเขตการค้าเสรีเช่นกัน

สำหรับท่าทีของสหรัฐฯ นั้น ใช้ท่าทีที่เป็นบวกของอาเซียนเข้าเจรจาความตกลง การค้าเสรีกับอาเซียน ภายใต้กรอบ TIFA แม้ว่าสหรัฐฯ จะดำเนินมาตรการคว่ำบาตรพม่าอยู่ ก็ตาม โดยนอกจากจะเพื่อแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจและเข้ามามีสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับ อาเซียนเพื่อต่อกรกับปัญหาการก่อการร้ายข้ามชาติที่มีอาเซียนเป็นแหล่งพักพิงสำคัญแล้ว ยังมุ่ง คานอำนาจของจีนและญี่ปุ่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วย แต่ปัญหาหลักของสหรัฐฯ คือความสามารถในการสร้างพันธมิตรที่ไม่กว้างขวางเท่ากับจีน เนื่องจากมีปัจจัยด้านการ ดำเนินการทางการเมืองและแนวคิดประชาธิปไตยของประเทศที่จะร่วมเจรจาด้วย

แม้ว่าผลของการดำเนินความตกลงระหว่างอาเซียน-จีน จะเห็นได้อย่างชัดเจนใน การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และผลในเชิงตัวเลขทางเศรษฐกิจที่ทั้งสองฝ่ายเปิดเผย ภายหลังการดำเนินความตกลงมาแล้วระยะหนึ่ง อย่างไรก็ตาม จำเป็นจะต้องพิจารณาถึงผล ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นต่อไปในอนาคตด้วย เนื่องจากหากผลที่เกิดขึ้นจากความตกลงมีความไม่

เท่าเทียมกัน เกิดการเอาเปรียบขูดรีด มีผลได้ผลเสียทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม อาจทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างอาเซียนกับจีน และความไม่ลงรอยซึ่งอาจเกิดขึ้นดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนด้วยกันเอง ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียน-จีน และความสัมพันธ์กับประเทศอื่นๆ ทั้งญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย ออสเตรเลีย และสหรัฐฯ รวมไปถึงประเทศอื่นๆ ในโลกในการเมืองระหว่างประเทศ

กล่าวได้ว่าการเคลื่อนไหวของประเทศอื่นๆ จากความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน นั้น มีเป้าหมายเพื่อที่จะรักษาสถาปัตยกรรมของชาติตนไว้ให้มากที่สุด ไม่ให้ตกเป็นผู้ถูกกีดกันออกจากความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ๆ ในระบบโลก รวมทั้งต่างมีความพยายามที่จะรักษาและสร้างเสริมอำนาจเชิงสัมพัทธ์ของตนเอาไว้ ไม่ให้ลดความสำคัญลง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนระหว่างเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศ โดยความสำคัญของการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศต่างๆ เป็นส่วนสำคัญในการก่อร่างนโยบายเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ โดยมีตัวแสดงสำคัญคือรัฐ ที่ตัดสินใจบนพื้นฐานการเพิ่มอำนาจเชิงสัมพัทธ์ (Relative Power) กับประเทศต่างๆ โดยน่านโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศผนวกเข้ากับนโยบายการต่างประเทศ

และเนื่องจากสถานะของการเมืองระหว่างประเทศ เป็นความพยายามที่จะจัดลำดับชั้นความสำคัญ (Hierarchy) ของรัฐในระบบระหว่างประเทศ เป็นการพึ่งพาระหว่างประเทศที่เป็นสาเหตุของความขัดแย้งและความไม่มั่นคง และสร้างความสัมพันธ์แบบพึ่งพาระหว่างประเทศที่ไม่เสมอภาค กลายเป็นแหล่งของการเพิ่มขึ้นของอำนาจของรัฐที่แข็งแกร่งกว่าเหนือรัฐที่อ่อนแอกว่า นัยยะของการศึกษาการเจรจาความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างอาเซียน-จีน จึงแสดงให้เห็นว่า การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศนั้นถูกกำหนดโดยสภาวะแวดล้อมในระดับโลก โดยประเทศมหาอำนาจอย่างจีน สหรัฐฯ และญี่ปุ่น มีบทบาทอย่างสำคัญที่ทำให้เกิดความเป็นไปของเศรษฐกิจโลก ในขณะที่เป็นการระของอาเซียนว่าจะแสดงบทบาทของตนอย่างแข็งขันได้หรือไม่ ไม่เช่นนั้นอาจถูกกำหนดให้เข้าไปอยู่ในระบบการเมืองระหว่างประเทศที่ดำรงอยู่ และจำเป็นต้องพึ่งพาทังในทางการเมืองและเศรษฐกิจกับประเทศมหาอำนาจเรื่อยไป

6.2.4 ทิศทางการทำเอฟทีเอในอนาคต

แนวทางหลักของการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีหรือเอฟทีเอในอนาคต ยังคงยึดแนวทางเสรีนิยมต่อไป เพื่อส่งเสริมปริมาณการค้าระหว่างกันให้เพิ่มขึ้น เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต พัฒนาเทคโนโลยีการผลิต อันจะได้นำไปสู่การใช้ทรัพยากรทั้งของประเทศ

และของโลกอย่างมีประสิทธิภาพเต็มที่ แต่อย่างไรก็ตาม ความเข้มข้นและทิศทางของการเปิดเสรีขึ้นอยู่กับทิศทางของความสัมพันธ์ทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคีของแต่ละประเทศในโลกด้วย โดยหากแต่ละประเทศให้ความสำคัญกับผลประโยชน์แห่งชาติเข้มข้น หรือเข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ ก็เป็นไปได้ว่าแนวทางการเปิดเสรีพหุภาคีในกรอบองค์การการค้าโลกอาจไม่สามารถคืบหน้าต่อไปได้หรือเป็นไปได้ช้า ต่างจากการเจรจาในกรอบเล็ก ที่แต่ละประเทศที่มุ่งรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชาติจะยอมเสียประโยชน์บางส่วนเพื่อแลกกับประโยชน์บางส่วนที่จะได้รับจากคู่เจรจาโดยไม่จำเป็นต้องเสียประโยชน์ให้กับประเทศอื่นๆ ทั่วไป

และหากแต่ละประเทศยังคงยึดมั่นในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนอยู่ โดยไม่เลือกช่องทางเปิดเสรีกว้างขวางในกรอบองค์การการค้าโลก แต่เลือกการเปิดเสรีในกรอบย่อย ความไม่เท่าเทียมกันในเชิงอำนาจระหว่างประเทศที่มีอยู่จะก่อให้เกิดการขูดรีดทางเศรษฐกิจ (Economic Exploitation) ในระดับระหว่างประเทศที่หนักหน่วงขึ้นเรื่อยๆ ได้ รวมทั้งอาจเกิดปัญหาความเจริญ การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต ความรู้ เทคโนโลยี และการกระจายรายได้ที่กระจุกตัว ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำที่ขยายตัวมากยิ่งขึ้นทั้งในระดับปัจเจกบุคคล กลุ่มผลประโยชน์ และความเหลื่อมล้ำในระดับระหว่างประเทศต่อไปได้

หนทางแก้ไขที่สำคัญคือการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับองค์การการค้าโลก ให้สามารถเป็นพื้นที่การต่อรองทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศที่มีความเป็นธรรมในขณะเดียวกัน ประเทศต่างๆ ก็จำเป็นต้องพิจารณาถึงผลประโยชน์โดยรวมของการใช้ทรัพยากรของโลกอย่างมีประสิทธิภาพ และระบบการเมืองระหว่างประเทศที่มีความสมานฉันท์ ลดการกีดกันและการปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนที่มากเกินไป เพื่อให้ได้ผลประโยชน์จากการค้าและการเมืองระหว่างประเทศอย่างเต็มที่

สามารถสรุปได้ว่า การเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน - จีน นั้น มิได้มีนัยยะทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีนัยยะทางการเมืองระหว่างประเทศร่วมอยู่รวมไปถึงนัยยะทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศของนโยบายการค้าเสรีด้วย โดยสะท้อนให้เห็นจากการดำเนินการ ยุทธศาสตร์และนโยบายของจีน อาเซียน และประเทศต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องทั้งในและนอกภูมิภาค รวมทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการบริหารความสัมพันธ์เชิงอำนาจของประเทศต่างๆ ที่ใช้นโยบายเศรษฐกิจและนโยบายต่างประเทศโดยมีจุดประสงค์เพื่อมิให้ประเทศของตนสูญเสียอำนาจ บทบาท ผลประโยชน์และความสำคัญในเวทีระหว่างประเทศ